

Stockholms stads strategi för det rörliga friluftslivet 2018-2022

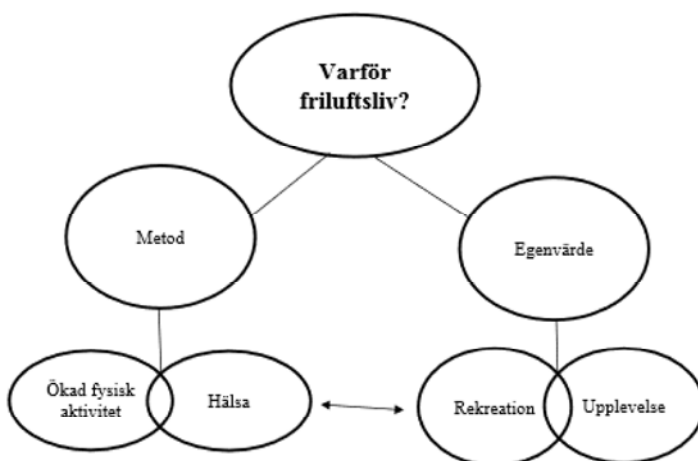
Inledning

Stockholm är den naturnära huvudstaden där invånarna har stora möjligheter att ägna sig åt friluftsliv. Staden präglas av gröna kilar och naturnära miljöer där friluftsliv kan utövas både på land, i vatten och på snö och is. Närheten till naturen gör det enkelt för stockholmare och besökare i staden att utöva naturnära fysisk aktivitet som löpning, skridskoåkning, skidåkning, paddling, klättring och bad.

I Stockholms stads idrottspolitiska program anges att den huvudsakliga målsättningen med stadens idrottsverksamhet är att fler stockholmare ska bli fysiskt aktiva. Målet om ökad fysisk aktivitet grundar sig i ett folkhälsoperspektiv där fysisk aktivitet bidrar till en bättre hälsa för stadens invånare. Att erbjuda goda möjligheter för att utöva ett rörligt friluftsliv är en av strategierna för att nå upp till målsättningen. Forskning har även visat att vistelse i naturen kan bidra till förbättrad psykisk hälsa.¹

Utöver att friluftsliv kan ses som en metod för att få fler stockholmare att bli fysiskt aktiva och bidra till en bättre hälsa ska inte egenvärdet av att utöva ett rörligt friluftsliv underskattas. I Stockholm kan möjligheterna att utöva friluftsliv för sitt eget nöjes skull bidra till en mer innehållsrik skola och fritid genom att individen får upplevelser och rekreation genom friluftstövande.

I Stockholm ska det finnas goda förutsättningar för att friluftslivet blir en del av livet!

¹ Se till exempel Nilsson, K et al. *Forests, trees and human health*. Nederländerna, 2011.

Definition

Friluftsliv kan innebära en mängd olika saker för olika individer. I riksdagens förordning om statsbidrag till friluftsförbund (SFS 2010:2008) definieras friluftsliv som "vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling". För att avgränsa arbetet definieras friluftsliv i det här strategidokumentet enligt nedan:

Friluftsliv i detta sammanhang behandlar det rörliga friluftslivet, både i organiserad och i oorganiserad form. Det rörliga friluftslivet inkluderar fysiska aktiviteter som sker utomhus i naturnära miljöer. Dessa miljöer kan vara både planlagda och ovärda men strategierna fokuserar på planlagda miljöer som främjar rörelse i naturen.

Friluftslivets framväxt

Utövande av friluftslivsaktiviteter som en aktiv fritidssysselsättning började växa fram i Sverige i slutet på 1800-talet då industrialiseringen i landet startade. En bakomliggande tanke med att främja friluftslivet var att den svenska naturen var identitetskapande för befolkningen. Likväl fanns det en vilja att skydda och bevara naturområdena i och omkring de allt mer växande industritåta städerna. I perioden kring sekelskiftet mellan 1800- och 1900-tal började även ideella organisationer att bildas för att organisera friluftslivet och därigenom inspirera människor att komma ut i naturen. När Sverige under 60-talet på allvar började bli motoriserat ökade möjligheterna för människor att bege sig längre bort från städerna för att ta del av nya former av friluftsliv. När fler och fler i Sverige under 70- och 80-talen började få ökade tillgångar till materiella resurser påverkade detta även befolkningens utövande av friluftsliv.

Från att syftet med aktiviteterna var att uppleva naturen genom stillhet och tystnad har friluftslivet till idag genomgått en sportifiering där äventyret och fysiska prestationer står i fokus.

I Stockholm har staden sedan lång tid tillbaka lagt vikt vid att skapa möjligheter för friluftsliv för invånarna. I slutet av 1930-talet bytte Stockholms stads idrottsstyrelse namn till Stockholms stads idrotts- och friluftsstyrelse för att poängtera vikten friluftslivet. Namnet försvann sedan 1970. Friluftslivets betydelse för Stockholms stad kan även ses genom de markförvärv utanför kommungränsen som staden genomfört där Nackareservatet och Ågesta friluftsområde idag är välkända besöksmål för stockholmarna.

Friluftslivet idag

I forskningsrapporten "Friluftsliv i förändring", en kunskapsöversikt skriven på uppdrag av Naturvårdsverket, visar författarna på svårigheter att mäta nivåer på utövande av friluftsliv både som nuläge och över tid. Detta beror dels på stora bortfall i undersökningarna samt skillnader i metod för mätningarna. I den forskning som redovisas i rapporten finns dock inga undersökningar som visar på någon ökning i utövandet utan dessa visar på oförändrat eller minskat utövande. Studier pekar också på skillnader i utövande utifrån bakgrundsvariabler som ålder där ungdomar och unga vuxna samt äldre (över 77 år) är underrepresenterade, kön där vuxna män är mindre friluftaktiva än kvinnor, socioekonomi där de med lägre socioekonomisk bakgrund är mindre aktiva samt att de med utländsk bakgrund i mindre utsträckning utövar friluftsliv. Undersökningarna visar även på skillnader mellan könen där det är vanligare bland männen att ägna sig åt till exempel löpning i naturmiljöer, fiske och motoraktiviteter och det är vanligare bland kvinnor att ägna sig åt till exempel stavgång, promenader och djuraktiviteter. Det är även skillnader i aktiviteter mellan olika åldersgrupper

2

gällande vilken typ av friluftsliv man ägnar sig åt, de yngre ägnar sig i större utsträckning åt mer fysiskt ansträngande aktiviteter som till exempel löpning och utförsäkring medan det bland de äldre är vanligare med promenader och stavgång.²

I Stockholms stads och Stockholms Universitets forskningsprojekt Ung livsstil har barn och ungdomar i Stockholm i årskurs 4-gy 3 svarat på dels hur ofta de bedrivit olika friluftaktiviteter och dels hur ofta de skulle vilja göra aktiviteterna.³ I tabellen nedan redovisas svaren.

Tabell 1. Har gjort/besökt någon gång under de senaste 4 veckorna (mellanstadiet och särskolan de senaste 7 dagarna) på fritiden respektive skulle vilja göra/besöka olika friluftaktiviteter minst 1 gång i veckan. Andel (%).

Mellanstadiet	Utflykt i skog och mark		Motionsspår	
	Har gjort	Skulle vilja göra	Har gjort	Skulle vilja göra
Pojkar	24	57	30	
Flickor	30	63	26	
Högstadiet				
Pojkar	19	25	21	30
Flickor	22	26	25	39
Gymnasiet				
Pojkar	13	27	21	36
Flickor	15	30	27	46
Högstadiesärskolan				
Pojkar	12	21		
Flickor	10	25		
Gymnasiesärskolan				
Pojkar	5	19		
Flickor	9	16		

Resultaten visar framförallt fyra viktiga aspekter:

- Det sker en minskning i utövandet av utflykt i skog och mark med ökad ålder bland både pojkar och flickor. När det gäller nyttjande av motionsspår sker en minskning i användandet bland pojkar med ökad ålder medan det är ungefär lika stor andel flickor som nyttjar i alla åldersgrupperna.
- Ungdomar i särskolan är klart mindre aktiva i dessa aktiviteter.
- Det är fler som vill utöva aktiviteterna i samtliga åldersgrupper och skolformer än som gör det.
- Det är relativt små skillnader mellan pojkar och flickor. Flickorna är dock något överrepresenterade både i utövande och i viljan att utöva, med enstaka undantag.

² Fredman, Stenseke, Sandell, Mossing (red), *Friluftsliv i förändring – Resultat från ett forskningsprogram – Slutrapport*. Rapport 6547, Naturvårdsverket 2013.

³ För mer information om forskningsprojektet Ung livsstil se Blomdahl/Elofsson *Jämställd och jämlik! – en studie av hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidssamfundet bland barn och ungdomar i Stockholms stad*. (Kommande). www.stockholm.se/idrott/forskning Stockholm 2017.

3

Stockholmarna vill ha friluftsmöjligheter

Bland ungdomar i gymnasieåldrarna i Stockholm finns det starka önskemål om att staden ska satsa på friluftsförhållanden. Motionsspår/skidspår och utegym kommer högt bland både pojkar och flickor när de får välja vad staden ska satsa på. Bland gymnasieflickorna kommer även strandbad högt upp på listan. Även bland pojkar och flickor i högstadiet finns dessa önskemål, om än inte lika starka som bland ungdomar i gymnasiet. Vuxna invånare, både män och kvinnor, i Stockholm tycker att staden i första hand ska satsa på motionsspår/skidspår. Högt upp bland de vuxnas önskemål kommer även parker och utegym. Med andra ord så finns det starka preferenser bland äldre stockholmsungdomar och vuxna stockholmare för att utöva ett aktivt och rörligt friluftsliv.⁴

Ansvariga i Stockholms stad för friluftsanläggningar och verksamhet

Ansvar för friluftsanläggningar och verksamhet inom Stockholms stad är uppdelat på flera nämnder. För att tydliggöra var ansvaret ligger i staden åskådliggörs detta nedan:

Ansvarsområde	Ansvarig nämnd
Båtsport	Idrottsnämnden
Fiskevård	Idrottsnämnden
Föreningsstöd	Idrottsnämnden och stadsdelsnämnderna
Förvaltning och skötsel av naturreservat	Stadsdelsnämnderna Trafiknämnden (Hansta och Igelbäcken) Fastighetsnämnden
Hammarbybacken	Idrottsnämnden (F.n. entreprenad Skistar)
Information och kommunikation	Berörda nämnder
Mark och anläggningar belägna inom Djurgården	Kungliga Djurgårdsförvaltningen
Motionsspår, skidspår och utegym inom kommungränserna	Respektive stadsdelsnämnd
Naturskolor	Utbildningsnämnden
Parker	Respektive stadsdelsnämnd Trafiknämnden (Järvafältet och Årstafältet)
Plogade sjöisbanor	Idrottsnämnden
Skidspår och utegym på idrottsmark	Idrottsnämnden
Sportfält	Idrottsnämnden
Stadens motionsspår, skidspår och utegym utanför kommungränserna	Idrottsnämnden
Strandbad	Respektive stadsdelsnämnd
Strategiska frågor gällande det rörliga friluftslivet	Idrottsnämnden
Tillsyn av naturreservat	Miljö- och hälsoskyddsnämnden

⁴ Akesson, Blomdahl, Elofsson, *Vilka idrotts-, motions- och rekreationsanläggningar vill Stockholms stads invånare att staden ska satsa på?*, www.stockholm.se/idrott/forskning. Stockholm 2015.